

Suha Tamás

A droghasználati szokások, valamint a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat munkájának megítélése a Heves Megyei Bv. Intézetben

Bevezetés

A Főegyházmegyei Karitászi Központ RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálata 1998. április 1-én kezdte meg működését Egerben. Elsődleges feladata a szenvedélybetegségekkel (alkoholfüggőség, drogfüggőség játékszenvedély stb.) kapcsolatos kockázatok és hátrányok megelőzése és kezelése, ennek érdekében szolgálatunk tevékenysége kiterjed a megelőzés – terápia – rehabilitáció hármasságára, melynek kapcsán ellátást nyújt szenvedélybetegek és családtagjaik részére. A rászorulókat az ellátást 2005 végéig alacsonyküszöbű pszichoszociális ellátási formában, ambulánsan, önkéntesen és az anonimitás biztosításával vehették igénybe, 2006. január 1-jétől pedig elindult a szenvedélybetegek nappali és közösségi ellátása is.

Ez utóbbi ellátás célja, hogy a gondozott szenvedélybetegek integrált és teljes jogú tagjai maradjanak a társadalomnak, illetve reintegrálódjanak a közösségbe. Ennek érdekében a gondozás és a pszichoszociális rehabilitáció, tanácsadás minden formáját a szenvedélybeteg otthonában, illetve lakókörnyezetében, tartózkodási helyén biztosítjuk.

A RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat munkatársai 2007 óta nyújtanak szolgáltatásokat a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (továbbiakban Bv. Intézet) fogvatartottjai számára. A szolgáltatások csoportos foglalkozások, egyéni tanácsadások és a kábítószer-használatot megelőző, felvilágosító beszélgetések formájában érhetőek el az előzetes letartóztatásban lévők és az ítéletüket töltők számára. A RÉV Szolgálat a Bv. Intézetben végzett munkája során a reintegráció lehetőségét tartja szem előtt, a fókuszban főként a szabadulás utáni szermentes élet áll.

A kutatásról

Mivel a Bv. Intézet és az egeri RÉV Szolgálat munkakapcsolata már 7 éve tart, ezért 2014 augusztusában és szeptemberében egy olyan kutatást végeztünk, amely során a helyi büntetés-végrehajtásról, valamint az ottani kábítószer-fogyasztásról, kezelésről és megelőzésről tudtuk meg a megkérdezettek véleményét.

A kutatás legfőbb céljai a következők voltak:

- visszajelzéseket kapni a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat Bv. Intézetben végzett munkájáról;

- a fogvatartottak legális és illegális szerhasználati szokásainak feltérképezése a Bv. Intézetben és azon kívül;
- a személyi állomány véleményének feltárása a Bv. Intézet feladatáról, hatékonyságáról.

Ebből következően a kutatás az alábbi fő kérdéseket tette fel:

- A RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat Bv. Intézetben végzett munkáját hasznosnak ítélik-e meg a fogvatartottak és a személyi állomány tagjai?
- Mennyire jellemző a Bv. Intézetben a legális és az illegális szerekhez való hozzájutás és azok használata?
- Mi a Bv. Intézet fő feladata az ott dolgozók szerint, és hogyan lehetne a hatékonyságot fejleszteni?

A kutatás módszertana

A vizsgálat egy kvantitatív kutatás volt, amelyet kérdőívekkel készítettünk el. Mivel a vizsgálat egy olyan környezetben folyt, ahol a lekérdezés megszervezése nehezebb, ezért a fogvatartottak körében a kérdőívek csoportos kitöltését választottuk, melyet büntetési fokozat és nemek szerinti kiscsoportokban végeztünk el a Bv. Intézet kultúrtermében. A börtön személyi állományának tagjai egy rövidebb és más kérdéseket tartalmazó kérdőívet kaptak, melyet saját maguk töltöttek ki a RÉV munkatársának jelenléte nélkül.

A kitöltött kérdőívek „kifejtős” részeinek kódolása után az SPSS statisztikai program segítségével dolgoztuk fel a kapott válaszokat, majd az eredményeket részletesen, írásban közzöltük ebben a tanulmányban. A tanulmányban leírt legfőbb eredményekről és következtetésekről egy összefoglaló kivonatot is készítettünk, melynek terjedelme sokkal rövidebb.

A kutatási minta bemutatása

A kutatás során a Heves Megyei Bv. Intézet fogvatartottjait, valamint a fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban lévő személyzet tagjait kérdeztük meg. Mindkét vizsgált csoport létszáma 60 fő volt, így összesen 120 fős mintával tudtunk dolgozni.

A fogvatartotti mintánál figyeltünk arra, hogy a büntetési fokozat szerinti megoszlás a populációhoz képest arányosan legyen kiválasztva, a nemek aránya pedig közel azonos legyen, így 5 fő fiatalok, 5 fő férfi elítélt, 25 fő férfi előzetes, 20 fő női elítélt és 5 fő női előzetes fogvatartott lett megkérdezve a kutatás során, mely összesen 60 főt jelent.

A fogvatartottakkal készített kérdőívek az alábbi fő témákat érintették:

- Demográfiai és családi jellemzők
- Munkaerő-piaci jellemzők
- Legális és illegális droghasználati szokások
- A segítségkérés lehetőségei
- Már igénybevett szolgáltatások, intézmények, szervezetek

A továbbiakban először a fogvatartottak jellemzői és a kérdésekre kapott válaszok kerülnek bemutatásra a fent leírt témáknak megfelelően. Fontos kiemelni, hogy a válaszadói arány nem volt 100%-os, amely a vizsgálat körülményeinek tudható be, ugyanis egy bv. intézetben a megkérdezettek – az anonimitás biztosítása ellenére is – kevésbé merik vagy akarják vállalni a véleményüket és a személyesebb adataikat.

A fogvatartottakra vonatkozó eredmények

A fogvatartottak demográfiai és családi jellemzői

A megkérdezett fiatalok mind férfiak voltak, így a nemek szerinti megoszlást tekintve 35 férfi és 25 nő töltötte ki a kérdőívet. Az életkor szerinti megoszlást tekintve 17 és 65 év közöttiek voltak a válaszadók, 5 fő pedig nem válaszolt a „születési év” kérdésre.

A család mint elsődleges szocializációs színtér és mint legfontosabb támogató környezet szerepe a kriminális karrier tekintetében igen fontos tényező. A kutatás során kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett fogvatartottak családi háttere milyen képet mutat, melyet a családi állapot, a gyermekek száma és a családban együtt élők száma változókkal vizsgáltunk.

A válaszadók legnagyobb része, 27 fő (45%) élettársi kapcsolatban van, mely választ az egyedülálló követ, melyet 14 fő (23,3%) jelölt meg. A megkérdezettek közül 8 fő elvált, 6 fő házas, 1 fő pedig özvegy.

Az egy háztartásban élők száma az 1 és a 10 fő közé tehető. A leggyakoribb válasz az 5 fő volt (11 válaszadóval), de a 3 és a 6 fős család is gyakori volt a mintán belül. A megkérdezettek közül 3 fő mondta azt, hogy 10-en élnek egy háztartásban. A gyermekek száma is igen változatosnak bizonyult, ugyanis a leggyakoribb válasz a „nincs” (15 fő, 25%), majd ezt követi 12–12 fő (20–20%) megjelölésével az egy, valamint a négy vagy annál több gyermek. A válaszadók közül 10 főnek kető, 11 főnek pedig három gyermeke van.

A településtípus szerint a város – nagyközség – falu válaszok voltak a leggyakoribbak, ezek közül is 41,7%-os aránnyal a városból érkezők voltak a legtöbben.

A fogvatartottak munkaerő-piaci jellemzői

A munkaerő-piaci jellemzők vizsgálatánál a befejezett iskolai végzettséget, a szakképzettséget és az eddigi foglalkoztatásban töltött időt, valamint a foglalkoztatás jellegét néztük. A befejezett iskolai végzettség tekintetében elmondható, hogy a válaszadók legnagyobb arányban 8 osztályos végzettséggel rendelkeznek (40%), a legkevesebb válasz pedig a főiskola/egyetem lehetőségére érkezett (3 fő). Az alacsony iskolai végzettség a mintában, és feltételezhetően a populációban is, több embernél jelent problémát.

A válaszadók közül 17 fő állította azt, hogy rendelkezik valamilyen szakképzettséggel, melyek közül a leggyakoribbak a vendéglátóiparhoz és az építőiparhoz kapcsolódnak. Munkahelye a válaszadók 68,3%-ának volt a börtönbe kerülésük előtt, melyből 40% bejelentett munka, 13% alkalmi munka és 6% feketemunka volt. A munka jellegére utaló kérdésre a nem válaszolók aránya magas, 28,3% volt (17 fő), mely valószínűleg az illegális munkavégzéssel magyarázható, melyet a Bv. Intézetben nem mertek, vagy nem akartak bevallani. A munkával töltött időre vonatkozóan elmondható, hogy 2 válaszadó nem dolgozott még addigi élete során, a legtöbben pedig (7 fő) két évet dolgoztak. A 30, vagy annál több évet dolgozók száma 4 fő volt.

A fogvatartottak börtönbe kerülésének körülményei

A kérdőívben szerepelt néhány olyan kérdés, mely a fogvatartottak addigi életük folyamán bármelyik bv. intézetben töltött idejéről, a jelenlegi büntetésük időbeli jellemzőiről és a büntett típusáról szólt. A börtönben töltött összes időre vonatkozóan változatos kép alakult ki. Az érvényes válaszok közül a legtöbb (7 fő) a 0 év volt, vagyis a válaszadók 11,7 %-a nem volt még szabadságvesztéssel büntetve. A leghosszabb időtartam 7 év 8 hónap volt, a legrövidebb börtönben töltött idő pedig 7 hónap (ezt a választ két fő írta).

A jelenlegi büntetésüket tekintve az érvényes válaszadók közül a legtöbben 6 hónapja vannak a Bv. Intézetben, ezt pedig 5–5 válaszadóval az 1 év és a 3 év követte. A vizsgálat ideje alatt legrövidebb ideje bent lévő személy 1 hete volt a Bv. Intézetben, a leghosszabb idő pedig 3 év 6 hónap volt.

A büntetett cselekvéstípusait az alábbiakban határoztuk meg: lopás; rablás; egyéb vagyon elleni bűncselekmény; emberölés vagy kísérlete; egyéb erőszak; kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény; egyéb bűncselekmény.

A válaszok közül a rablás volt a leggyakoribb (14 fő), melyet az egyéb bűncselekmény követett 13 fő válaszával, valamint az egyéb vagyon elleni erőszak (9 fő). Az egyéb bűncselekmények közt leginkább a zsarolás, valamint a gazdasági csalás volt jellemző, ez utóbbi a magasabban képzett (érettségivel vagy diplomával rendelkező) fogvatartottak körében jelent meg. A kutatás szempontjából releváns adat, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény miatt a Bv. Intézetben lévők száma 4 fő volt, amely nem feltétlenül jelenti azt, hogy a többi fogvatartott nem érintkezett volna valaha is a kábítószerekkel.

A kábítószer-fogyasztás jellemzői a fogvatartottak körében

A RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat szempontjából az egyik legfontosabb kérdés, hogy a Bv. Intézetben a fogvatartottak hogyan viszonyulnak a drogokhoz. A szerhasználati szokásokon kívül arra is kíváncsiak voltunk, hogy az egri börtönben mennyire nehéz hozzájutni az illegális és a legális szerekhez, valamint mennyire jellemző a legális tudatmódosító szerekkel való visszaélés. Ennél a kérdésnél elsősorban a Rivotril és a Xanax használatára voltunk kíváncsiak.

Arra a kérdésre, hogy élete során fogyasztott-e már valamilyen kábítószer, az „igen” és a „nem” válaszok aránya közt nem volt túl nagy eltérés. Azok száma, akik már használtak kábítószer, 31 fő volt, míg a „nem” választ adók száma 25 fő, amely az arányokat nézve 51,7% és 41,7%. Az életkor tekintetében az első használat során jellemzően 16 évesek vagy annál fiatalabbak voltak a megkérdezettek, ugyanis a 16 évet öt fő jelölte meg, míg az az alatti életkorokat 11 fő. Az első kipróbáláskor a legfiatalabb válaszadó 12 éves, a legidősebb pedig 35 éves volt.

A kérdőívnek az értelmezés szempontjából egyik kritikus pontja egy táblázat volt, melyben a különböző szerek használatának gyakoriságát kellett megjelölniük. A szerek között szerepelt a gyógyszer, a cigaretta és az alkohol is. A különböző szereket legalább a kipróbálás szintjén használók arányánál megfigyelhető, hogy a legtöbben a cigarettát (61,7%), valamint az alkoholt (41,7%) próbálták ki. Az illegális szerek közül az amfetamint (36,7%) és a cannabist (28,3%) próbálták ki a legtöbben, míg a legkevésbé a heroint (6,7%) és a gombát (5%). A gyógyszereket meglepően kevés ember jelölte meg (33,3%), melynek oka talán a kérdés félreértése volt, ugyanis itt nem a függésről, hanem a kipróbálásról érdeklődtünk.

Gyakran hallható, hogy a hagyományos kábítószer (cannabis, heroin, kokain stb.) az elmúlt években háttérbe szorultak, és helyettük az úgynevezett designer drogok használata lett a jellemző. A kérdőív táblázatában két ilyen szer látható, a herbál és a kristály, melyek közül is inkább a herbál – más néven biofű – kipróbálása volt jellemző (a minta 20 %-a).

A szerek használatának gyakoriságát a kérdőív táblázatában 7 attribútummal mértük, melyek a következők voltak: nem használt; kipróbálta; naponta többször; naponta; hetente; hetente 2–3 alkalommal; havonta többször; alkalmoszerűen.

Amfetamin

Az amfetamint ki nem próbálók száma 38 fő, az attribútumok közül a legtöbben (6 fő) a „naponta többször” választ jelölték meg. Ezt követte 4 fő megjelölésével a „kipróbálta” és szintén 4 fővel a „heti 2–3 alkalommal”.

Gyógyszerek

A gyógyszerek használatánál érdekes eredmény volt az, hogy a válaszadók 66%-a (40 fő) jelölte azt, hogy még soha nem használt. Ennek a válasznak két oka lehet. Egyrészt a kevés információ miatt a gyógyszerre azt hihették, hogy ez egy kábítószer elnevezése, s mivel ilyet – az ő felfogásuk szerint kábítószer – valóban nem fogyasztottak még, ezért ezt jelölték be. A másik magyarázat az lehet, hogy a megkérdezett fogvatartottak a táblázatot túl bonyolultnak látták, s ezért „találomra” jelölték be a lehetséges válaszokat. A másik két leggyakrabban előforduló válasz a naponta (5 fő), valamint a hetente (3 fő) volt, ezek a válaszadók feltehetően komolyabban vették, illetve jól értelmezték a kérdést, és tudatában voltak a gyógyszer ebben a környezetben lévő szereplésének.

Cannabis

A cannabist még soha nem használók száma 43 fő volt, ami a minta közel 72%-át jelenti. Az ezt követő két leggyakoribb válasz 6-6 fő megjelölésével a „kipróbálta”

és a „naponta többször” volt. Az utóbbi választ 21 éves vagy az alatti válaszadók adták, a legidősebb pedig, aki a „kipróbálta” attribútumot jelölte meg, 50 éves volt.

Crack

A cracket még soha nem használók aránya igen magas volt (88%), amely a kristály nevű szer dominanciájának tudható be. A többi lehetséges válaszra megoszlott a jelölés, a „kipróbálta” 2 fő által lett megjelölve, a többi válasz pedig 1-1 jelölést kapott.

Extasy

Az extasyt nem használók aránya hasonlóan magas az előzőhöz, ugyanis a válaszadóknak szintén a 88%-a jelölte be ezt a lehetőséget. A többi lehetőség közül két-két fő a „kipróbálta”, a „hetente” és a „havonta többször” attribútumokat jelölte be. Egy fő állította azt, hogy alkalmoszerűen fogyasztotta, és szintén egy fő jelölte be, hogy naponta többször.

Gomba

Az összes szer közül ennek volt a legkevesebb kipróbálója (5%), ami a 60-ból 3 főt jelent. A három fő három különböző gyakoriságot jelölt be, melyek a „kipróbálta”, a „havonta többször” és az „alkalmoszerűen” attribútumok voltak.

Heroin

A „nem használt” lehetőséget 56 fő jelölte be, ami a gombához hasonlóan szintén kis használati számot jelent. A négy ember közül, akik már legalább kipróbálták 2 fő meg is maradt a kipróbálás szintjén, egy-egy fő pedig a „naponta többször” és a „hetente” lehetőségeket jelölte meg.

Kokain

A kokaint nem használók száma 47 fő volt, mely a minta 78%-át jelenti. A többi válasz közül a „kipróbálta” (5 fő) és az „alkalmoszerűen” (4 fő) jelent meg a legtöbbször.

LSD

Az LSD-t ki nem próbálók száma 55 fő, a „csak kipróbálta” lehetőséget 4 ember jelölte meg, míg egy mondta azt, hogy havonta többször is használta/használja.

Szerves oldószerek

A szerves oldószerek használata (szipuzás) manapság kevésbé jellemző, mint 10-15 évvel ezelőtt. Ez a kapott adatokból is látszik, ugyanis 56 fő egyáltalán nem próbálta ki, 3 fő kipróbálta és 1 fő alkalmoszerűen használta. Ez utóbbi használó kora 35 év volt, amely alátámasztja a 10-15 évvel ezelőtti használat nagyobb gyakoriságát.

Herbál

A Szolgálat tapasztalatai szerint ennek a szernek a fogyasztása jelenleg az egyik leggyakoribb (a dohányzáson és az alkoholon kívül). A kutatás e részéből nyert

adatok ezt nem támasztják alá, ugyanis a válaszadók közül 48 fő jelölte be azt a lehetőséget, hogy még soha nem fogyasztotta ezt a szert. A „kipróbálta” attribútum 9 fő által lett megjelölve, míg a „naponta többször” választ 3 ember adta. Az utóbbiakat 26 éves és az alatti válaszadók adták, melyből az az eddig is ismert tény következik, hogy a herbált leginkább a fiatal szerhasználók fogyasztják.

Alkohol

Amennyiben reálian gondolkodunk, úgy az alkoholnál tűnik fel leginkább a válaszok megbízhatatlansága, ugyanis a válaszadó 60 főből 35 fő jelölte be azt, hogy még ki sem próbálta az alkoholt. Az ezt követő gyakoriság szerinti válaszok a „ki-próbálta”, amit 10 fő mondott, valamint 8-an adták az „alkalomszerűen” választ. A „naponta” attribútumot egy fő jelölte be.

Cigaretta

Mint azt tudjuk, az alkohol mellett a dohányzás a legelterjedtebb drog Magyarországon. A vizsgált minta 62%-a dohányzott már valamilyen gyakorisággal, s e válaszadók közül is inkább azok voltak többségben, akik naponta több alkalommal gyújtanak rá (20 fő). A kipróbálás szintjén használók száma 11 fő volt, mely emberek a mintában jellemzően 26 év alattiak voltak, de ez utóbbi adat nem használható általános ténymegállapítására.

Egyéb szer (kristály)

A kérdőív során az utolsó szertípust nem konkretizáltuk, hanem egyéb szerként tüntettük fel. Azok a válaszadók, akik számára ez releváns volt, a kristály-t jelölték meg, amelyet leginkább a kirekesztett társadalmi csoportok, azokon belül is a mélyszegények használnak. A kristály nevű szer használata egyre inkább kezd elterjedni, amely a vizsgálattal nem támasztható alá, ugyanis a válaszadók 92%-a nem próbálta még ki ezt a szert. Azok közül, akik már használták, 3 fő naponta többször is fogyasztotta a szert, míg 1-1 fő jelölte be a „naponta” és a „hetente 2-3 alkalommal” lehetőségeket.

A szerekhez való hozzájutás lehetőségei

A kutatás során arra is kíváncsiak voltunk, hogy mennyire jellemző az, hogy a fogvatartottak kábítószerhez juthatnak a Heves Megyei Bv. Intézetben. Az illegális szerekhez való hozzájutás vizsgálatához olyan válaszlehetőségeket adtunk meg, amelyek a „nem lehet hozzájutni”-tól a „nagyon könnyű hozzájutni”-ig terjedtek. A válaszadók 40%-a állította azt, hogy az egri börtönben nem lehet hozzájutni az illegális szerekhez, míg 13,3%, ami a 60-ból 8 főt jelent, mondta azt, hogy nagyon könnyű hozzájutni. A többi válasz gyakorisága szerint a „könnyű hozzájutni” és „elég nehéz hozzájutni” választ ugyanannyian, 4-4 fő válaszolta, ami a minta 6,7%-a. Ennél a kérdésnél viszonylag magas volt (minta csaknem negyede) a nem válaszolók aránya.

A bv. intézetekben a leggyakrabban használt nyugtató a Rivotril és a Xanax, amelynek az orvos által előírtnál gyakrabban történő szedése ugyanolyan függőséget okozhat, mint más kábítószer. E két nyugtató használata gyakori a magyar börtönökben is, melyet több esetben kábítószerként is használnak. A Rivotrillról például Fliegaufer Gergely börtönpszichológus így ír: *„Más gyógyszerekhez hasonlóan (pl. Tegretol) a Rivotril gyakran börtöndroggá válik a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben. A fogvatartottak a gyógyszerrel azért élnek vissza, mert az csökkenti a börtönstresszt.”*¹

Az egeri bv. intézetben a vizsgálat során megkérdeztük, hogy mennyire jellemző e két szer visszaélészerű használata. A válaszadók 43,3%-a mondta azt, hogy egyáltalán nem jellemző, 20%-uk szerint gyakran előfordul, 16,7% pedig azt mondta, hogy néha fordul elő. A „nagyon jellemző” attribútumot a válaszadók 11%-a jelölte be, 8% pedig a „nem tudja/nincs válasz” lehetőséget választotta.

A visszaélészerűen történő használat mellett azt is vizsgáltuk, hogy az illegális szerekhez hasonlóan mennyire nehéz ezekhez hozzájutniuk a fogvatartottaknak. 18 válaszadó mondta azt, hogy egyáltalán nem lehet hozzájutni, 9 ember pedig azt mondta, hogy elég nehéz hozzájutni. Itt érdemes megjegyezni, hogy az illegális szereknél az „elég nehéz hozzájutni” választ 4 fő jelölte be, vagyis többen mondták azt, hogy a legális tudatmódosító szerekhez nehezebb hozzájutni, mint az illegálisakhoz. A mintából 8 ember mondta azt, hogy nagyon könnyű hozzájutni (a kérdőív kitöltése közben az egyikük mondta is, hogy az orvos felírja).

A segítségkérés lehetőségei

A kérdőív további részében a segítségkérés lehetőségeire voltunk kíváncsiak. Ezek a kérdések főként azokra a fogvatartottakra vonatkoztak, akiknek van valamilyen káros szenvedélyük. A börtönön kívül töltött idő alatt 12 fő kért segítséget a függőségével kapcsolatban, és a segítségkérés formái rehabilitációs intézmények, orvosok, addiktológusok és 1 fő részéről a RÉV Szolgálat felkeresése volt.

A börtönben segítséget kérők száma 11 fő volt a 60-ból, amely nem jelenti azt, hogy ennyi káros szenvedéllyel élő lett volna a mintában, ugyanis az erre a kérdésre nem válaszolók száma 13 fő, akik közül lehettek olyanok, akik kértek segítséget, csak nem válaszoltak.

A börtönön belül segítséget kérők változó véleménnyel vannak arról, hogy mennyire hasznosak ezek a segítő folyamatok. A lehetséges válaszok közt szerepelt az „egyáltalán nem hasznos”, az „egy kicsit hasznos”, az „elég hasznos” és a „nagyon hasznos”, melyek közül az „egyáltalán nem hasznos” volt a gyakoriság szerint domináns válasz, melyet 8 fő jelölt meg. Hozzá kell tenni, hogy az értékelhető válaszok száma 22 volt, az erre a kérdésre nem válaszolók aránya 63,3%, szóval a kapott válaszokból nem érdemes következtetéseket levonni. A „nagyon hasznos” és az „elég hasznos” válaszokat 3, illetve 6 fő jelölte meg, kicsit hasznosnak pedig 5 fő tartja a segítő szolgáltatásokat.

1 <http://bvpszichologiahirek.blogspot.hu/2007/11/rivotril-atyja.html>

A kapott válaszoknak kissé ellentmond az, hogy a válaszadóknak csak a 10%-a szerint lenne szükséges változtatni a segítői folyamatokon, amely kevesebb, mint aki szerint egyáltalán nem hasznos ez a tevékenység.

A „Miben kérne még segítséget?” kérdésre kapott válaszok a családdal és a szerhasználattal kapcsolatosan fogalmazódtak meg. A családdal kapcsolatosan 1 fő mondta, hogy a gyermekeit szeretné a kezébe venni, és szintén 1 fő, hogy szeretné többször látni a családját. A szerhasználattal kapcsolatban a lelki segítségnyújtás és támogatás igénye, valamint a szerről való leszokás merült fel. Egy válaszadó azt írta le, hogy szeretne más fiatalokon segíteni.

A fogvatartottak véleménye a RÉV Szolgálat munkájáról

A RÉV börtönben végzett munkájáról a fogvatartottak szabadon alkothattak véleményt, válaszlehetőségeket nem adtunk meg. A kapott válaszok mind pozitív visszajelzések voltak, többen kiemelték, hogy akinek kábítószer-problémája van, azoknak jelentős segítséget jelent. A válaszok közül néhányat szó szerint idézek: *Teljesen 100%-os; Hatékonyan végzik a munkájukat; Aki szenvedélybeteg, annak nagy segítség; Ki lehet beszélni a kábítószer- problémát; Nagyon segítőkészek, jó, hogy itt is dolgoznak.*

Érdekelt minket, hogy a fogvatartottak mennyire érzik szükségesnek a RÉV munkájának folytatását a jövőben is.

A kapott adatok szerint az erre a kérdésre válaszolók száma 42 fő, akiknek a 78,6%-a tartja mindenképp szükségesnek a munka folytatását. Ez megerősíti azt, hogy a Szolgálat által végzett munka a Bv. Intézetben ugyanolyan fontos, mint a rácsokon kívül, s erre a fogvatartottaknak is nagy igényük van. A „Jó, hogy van, de ha nem lenne, sem hiányozna” választ – amely a közepes mértéknek felel meg – 5 fő jelölte be, míg 4 fő (a minta 6,7%-a) mondta, hogy egyáltalán nem érzi szükségesnek a tevékenységet.

A kérdőív végén arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire tartják támogatónak a körülöttük lévő személyeket (fogva tartott társak, nevelők, a Bv. Intézet személyi állománya), hogy a problémáikat megoldják, és sikeresebben tudjanak reintegrálódni a társadalomba. A válaszadói arány erre a kérdésre 75%-os volt, ami 45 főt jelent. A lehetséges válaszok az „egyáltalán nem támogatótól” a „nagyon támogatóig” terjedtek. A leggyakoribb válasz az „elégé támogató” volt (16 fő), majd a „közepesen” (13 fő) és a „nagyon támogató” (9 fő) következett a gyakoriság szerint. 4 fő jelölte meg azt, hogy egy kicsit támogató, míg mindössze 3 fő vélekedik úgy, hogy egyáltalán nem az.

A Bv. Intézet személyi állományára vonatkozó eredmények

A vizsgálatban azokat a bv. személyzetéhez tartozó dolgozókat is megkérdeztük, akik kapcsolatban állnak a fogvatartottakkal. A minta nagysága eredetileg 60 fő volt, de mivel két fő nem juttatta vissza a kérdőívet, ezért a tényleges min-

ta 58 főt jelent. Ők egy-egy önkitöltős kérdőívet töltöttek ki, melynek terjedelme kisebb volt, mivel kevesebb kérdést tartalmazott. Ezek a kérdések főként a RÉV Szolgálatról és a Bv. Intézet működéséről, hatékonyságáról alkotott véleményükről szóltak, de voltak olyanok is, amelyek a fogvatartottak részére készült kérdőívben is szerepeltek. Ez utóbbiak összehasonlítás alapul szolgálhatnak a két csoport között.

A RÉV börtönben végzett munkája a bv. személyzet szerint

Ahhoz, hogy a RÉV munkájáról alkotott véleményt vizsgálni tudjuk, első lépésként azt mértük fel, hogy mennyire ismerik a Szolgálat Bv. Intézetben végzett tevékenységét. A válaszok alapján elmondható, hogy a legtöbb megkérdezett (38 fő) hallott a RÉV Szolgálatról, de nem tudja pontosan, hogy mit csinálunk a börtönben. A válaszadók 25,9%-a (15 fő) mondta azt, hogy jól ismeri a munkát, míg 5 fő egyáltalán nem tudta, hogy milyen tevékenységeket végzünk a Bv. Intézetben.

A Szolgálatunk munkájának hasznosságáról viszonylag változatos képet kaptunk. A leggyakoribb válaszok a „közepesen hasznos” és az „elégé hasznos” attribútumok voltak (20 és 14 fő válaszával), melyeket a „nagyon hasznos” követett 8 fővel. Az erre a kérdésre nem válaszolók száma 10 fő volt, akiknek egy része azok közül került ki, akik nem ismerik a Szolgálat Bv. Intézetben folytatott munkáját.

A RÉV munkájához szükség van egy bizalmi alapon működő segítői kapcsolat kialakítására a fogvatartottakkal, és a vizsgálat során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a bv. személyzet szerint hogyan viszonyulnak a fogvatartottak a RÉV munkatársaikhoz. Az erre a kérdésre válaszolók 44%-a szerint a fogvatartottak megbíznak a RÉV munkatársaiban és szívesen vesznek részt az egyéni foglalkozásokon. Szintén gyakori válasz volt az, hogy örülnek, ha idegenekkel beszélgetnek, melyet 18 fő jelölt meg. A személyzet tagjai közül 5 fő mondta azt, hogy szerintük a fogvatartottaknak kínos a szenvedélybetegségükről, kábítószer- problémájukról beszélni. Két válaszadó jelölte meg az „egyéb” attribútumot, ahová azt írták, hogy „pillanatnyi elfoglaltságnak tartják”, valamint „plusz programlehetőség, addig sem tartózkodnak a zárkában”, vagyis szerintük a RÉV munkája egy, a mindennapokba változatosságot vivő program, s ezért vesznek részt ezeken a fogvatartottak.

A RÉV Szolgálat Bv. Intézetben folytatott munkájának szükségességéről megszlanak a személyzet tagjainak véleményei. 29 fő jelölte meg, hogy „Igen, mindenképp szükséges”, 15 fő pedig azt mondta, hogy „Jó, hogy van, de ha nem lenne, nem hiányozna”. A Szolgálat munkáját 3 fő gondolja szükségtelennek, a nem válaszolók száma pedig 11 fő. A válaszok gyakoriságából az mondható el, hogy a megkérdezett bv. személyzet nagyobb része szerint (61,7%) a RÉV Szolgálat börtönben végzett munkájára mindenképp szükség van.

A személyi állomány megkérdezett tagjainak lehetősége volt bármilyen megjegyzést írni a RÉV Szolgálat Bv. Intézetben folytatott munkájáról, mely megjegyzések a következők voltak: *Szuper; A fogvatartottak csak időtöltésből veszik igénybe a szolgáltatásukat; Csak az elítéltekkel kellene foglalkozni, az előzetesekkel nem; Kiváló*

munka, csak így tovább; Nagymértékben segíti a munkát, és a szenvedélybetegség szakszerű kezelését nyújtja; Nélkülük nehezebb lenne a benti munka; Szeretném tudni, hogy mit csinálnak.

Bár a személyzet tagjai inkább fontosnak tartják a RÉV munkáját, a válaszadók szerint még sem minden fogvatartott veszi igénybe a szolgáltatást, akinek szüksége lenne rá. 15 fő jelölte azt a választ, hogy sok fogvatartott van, akinek részt kellene vennie a RÉV munkájában, 21 fő pedig azt, hogy csak néhány olyan fogvatartott van, de az esetek többségében, akinek szüksége van erre, az részt is vesz a tevékenységekben. A nem válaszolók száma viszonylag magas volt (17 fő), akik valószínűleg nem tudják megítélni, hogy a fogvatartottaknak javasolt lenne-e a szolgáltatás igénybevétele, vagy sem.

A vizsgálatnak fontos tárgya volt a fogvatartottak társadalomba történő reintegrációja, s kíváncsiak voltunk arra, hogy a személyzet szerint a RÉV munkája mennyiben járul hozzá a büntetésüket töltők visszailleszkedéséhez. A gyakorisági eloszlásokat tekintve nagy hasonlóság fedezhető fel a RÉV hatékonyságát és a reintegrációhoz való hozzájárulását vizsgáló kérdések válaszaiban. A válaszadók többsége szerint közepesen járul hozzá, melyet az „elégge” és a „nagyon hozzájárul” követ.

A fogvatartottak reintegrációjának kérdésében a kutatás eredményei szerint a Bv. Intézet személyzetének nagy részét pesszimizmus jellemzi. Arra a kérdésre, hogy milyen esélyei vannak a szabadultaknak a „normális” társadalomba való visszailleszkedésre, főként a „kismértékű esély” (26 fő) és a „közepes esély” (22 fő) voltak a leggyakoribb válaszok. A jó esélyt jelölők és a nagyon kevés esélyt jelölők száma egyforma volt, 5-5 fővel.

A Bv. Intézet fő feladatai a személyzet szerint

A vizsgálatban kitértünk arra is, hogy a személyzet tagjai miben látják a Bv. Intézet feladatát/feladatait, mely kérdésnél a megadott válaszokat kellett rangsorolniuk. A lehetséges válaszok az alábbiak voltak: biztonság; reintegráció; családi kapcsolatok rendezése; foglalkoztatás; káros szenvedélyek visszaszorítása.

A válaszok alapján nem kaptunk igazán meglepő eredményeket, ugyanis a megkérdezettek 82%-a (48 fő) a biztonság megteremtését tartja a Bv. Intézet fő feladatának, ezt rakták a sorrend első helyére. Ezt követte a reintegráció 8,6%-kal (5 fő), a többi válaszlehetőséget pedig 1–1 ember tette az első helyre.

A biztonságot preferáló válaszadók a második helyre a foglalkoztatást (7 fő), azután a káros szenvedélyek visszaszorítását (6 fő), a reintegrációt (5 fő) és a családi kapcsolatok rendezését (4 fő) tették.

A Bv. Intézet hatékonyságának fejlesztése

A személyzet tagjait megkérdeztük arról is, hogy szerintük hogyan lehetne fejleszteni a Bv. Intézet hatékonyságát. A kérdőív során ennél a kérdésnél volt a

legkevesebb a válaszadók száma, ugyanis az 58 főből 32 fő válaszolt. A két leggyakoribb javaslat a nagyobb fegyelem/szigor alkalmazása, valamint a civil szervezetek bevonása volt. A válaszadók közül 16 fő írta azt, hogy nagyobb fegyelem szükséges, amely a válaszadók 50%-át jelenti, a civil szervezetek bevonását pedig 6 fő javasolta (18,8%). A többi válasz, melyeket 1-1 ember írt az alábbiak voltak:

- A fogvatartottak alapműveltségének fejlesztése
- A munkáltatás teljes körű lefedése
- Erős utógondozás, hatékony pártfogó felügyelet
- Kevesebb szabályozás és adminisztráció, szervezettebb reintegrációs programok
- A kollégák közti viszony fejlesztése
- Nagyobb dolgozói létszám
- Nem kellene akkora médianyilvánosságot kapnia a Bv. Intézetnek
- A segítőkészség és tolerancia növelése
- Több csoportos és egyéni foglalkozás
- Több következetesség, kevesebb civil szervezet
- A vallási felekezetek többrétű bevonása

A kutatás során azt is megkérdeztük a személyzet tagjaitól, hogy mi motiválta őket arra, hogy a büntetés-végrehajtásban dolgozzanak. Erre a kérdésre a nem válaszolók száma 17 fő volt, a leggyakoribb válaszok pedig a korai nyugdíj (10 fő), az anyagi megfontolás (10 fő), a kihívás (6 fő) és az egyenruha viselete (3 fő) volt. Érdekes válasz volt a „nem volt más”, amely egyfajta kényszerre utal, melyet 9 fő írt. Ez azt jelenti, hogy a válaszadók 21,9%-ának semmilyen motiváltsága nem volt arra, hogy a Bv. Intézetben dolgozzon. Ez az arány mostanra megnőtt, ugyanis a válaszok kapcsán többen megjegyezték, hogy a kezdetekben nyújtott lehetőségek (korai nyugdíj, megbecsültség) egy része már nincs meg. Ezért a motiválatlan megkérdezettek száma legalább 10 fővel megemelkedett, amely rövid vagy hosszú távon az érdektelen munkavégzést eredményezheti néhány embernél. Így utólag megítélve érdemes lett volna egy olyan kérdést is feltenni a kérdőívben, ami a jelenlegi motiváltságukra világít rá (pl. Most miért dolgozik az Bv. Intézetben?).

Drogfogyasztás a börtönben a személyzet szerint

A fogvatartottakhoz hasonlóan a személyzet véleményére is kíváncsiak voltunk a tekintetben, hogy mennyire nehéz az illegális és a legális szerekhez hozzájutni, valamint mennyire jellemző a legális tudatmódosító szerek visszaélészerű használata.

A személyzet megkérdezett tagjai közül az illegális szerekhez való hozzájutásról a legtöbben az „elég nehéz hozzájutni” választ jelölték meg (26 fő), melyet a „nagyon nehéz hozzájutni” követ 14 válasszal. A „nem lehet hozzájutni” attribútum 9 jelölést kapott, míg 4 fő mondta azt, hogy könnyű a Bv. Intézetben illegális szerhez jutni. A fogvatartottak és a személyzet válaszai ebben a témában eltérőek. Egyedül a „könnyű hozzájutni” attribútumot jelölték ugyanannyian (4-4 fő), de

például a „nagyon könnyű” választ csak a fogvatartottak választották. Amennyiben a válaszlehetőségeket sorba vesszük, akkor az alábbi adatokat kaptuk a vizsgálat során:

Nem lehet: A fogvatartottak legnagyobb része (24 fő) jelölte ezt a választ, ellenben a személyzet tagjai közül 9 fő választotta ezt a lehetőséget.

Nagyon könnyű: A két csoport közül csak a fogvatartottak jelölték be ezt a választ (8 fő), amely az erre a kérdésre válaszoló fogvatartottak 17,8%-át jelenti.

Könnyű: Ezt a választ a két csoport tagjai ugyanannyian jelölték meg (4–4 fő).

Elég nehéz: A bv. személyzet válaszadói ezt jelölték meg a legtöbben (26 fő), amely a személyzeti minta 49%-a. A fogvatartottak jóval kevesebben, összesen 4-en jelölték meg ezt a lehetőséget.

Nagyon nehéz: Ennél az attribútumnál is több volt a személyi állomány választása (14 fő), mint a fogvatartottaké, akik közül 5 fő jelölte meg ezt a választ.

A legális tudatmódosító szerekkel kapcsolatban is megkérdeztük a bv. személyzetet, ahol például a Xanaxhoz és a Rivotrilhez való hozzájutás lehetőségét vizsgáltuk. A válaszokból az derült ki, hogy a személyzet legnagyobb része szerint ezekhez elég nehéz hozzájutni (29 fő), és itt érdekes, hogy ezt a lehetőséget többen választották a legális szereknél, mint az illegálisaknál, ahol 26 fő jelölte meg azt. A „nagyon nehéz hozzájutni” választ 24 fő jelölte meg, míg a „nem lehet hozzájutni” attribútumot 3 fő választotta.

Ezek a szerek nyugtatóként szolgálnak, melyet a Bv. Intézet egészségügyi szakembere felírhat, s ezért volt meglepő az, hogy csak 7 ember szerint könnyű hozzájutni ezekhez. A „nagyon könnyű” választ 1 fő jelölte meg, amely a fogvatartottaknál 8 jelölést kapott.

A fentebb vizsgált szerekkel való visszaélést vizsgálva azt láthatjuk, hogy a személyzet által leggyakrabban adott válasz a „néha előfordul” volt, melyet 43 fő jelölt meg. Ezt követte a „gyakran előfordul” (7 fő), valamint az „egyáltalán nem jellemző” (6 fő). A fogvatartottaknál a különböző válaszlehetőségek jelölésének gyakorisága nagyon különbözik a bv. személyzet válaszaitól, melyet az alábbi összehasonlító táblázat szemléltet.

A legális tudatmódosító szerekkel való visszaélés lehetőségének megítélése

Válaszlehetőségek	Bv. személyzet (fő)	Fogvatartottak (fő)
Egyáltalán nem jellemző	6	26
Néha előfordul	43	10
Gyakran előfordul	7	12
Nagyon jellemző	1	7
Nem tudja/nincs válasz	1	5

Befejezés

A tanulmány záró részében a második fejezetben (A kutatásról) leírt kérdésekre kapott válaszokat summázom.

A RÉV Szolgálat Bv. Intézetben végzett munkájának hasznosságáról elmondható, hogy mind a fogvatartottak, mind pedig a bv. személyzet válaszadóinak nagyobbik része szerint szükséges a Szolgálat munkája a börtönben. A fogvatartottak megbíznak a RÉV munkatársaiban, a munka pedig valamilyen szinten hozzájárul az ő reintegrációjukhoz is. A kábítószer-problémával érintett fogvatartottak az egyéni és a csoportos foglalkozásokon is közelebb kerülnek ahhoz, hogy a szenvedélybetegségükből felépüljenek. A személyi állomány tagjai közül többen mondták azt, hogy nem tudják pontosan, mit csinál a RÉV Szolgálat a Bv. Intézetben, és jelezték, hogy szeretnének több információval rendelkezni erről. Ennek az igénynek a kielégítése érdekében célszerű lenne a RÉV munkáját bemutatni a fogvatartottakkal közvetlenül kapcsolatban lévő munkatársaknak.

A fogvatartottak szerhasználati szokásaival kapcsolatban az derült ki, hogy a megkérdezettek több mint fele legalább kipróbálás szintjén használt már illegális kábítószer. A kipróbált illegális szerek közül a leggyakoribb az amfetamin és a cannabis volt, a legális szereknél pedig a cigaretta és az alkohol. A designer drogok térnyerésével a herbál legalább kipróbálás szintű használata is növekvő tendenciát mutat, míg a régi típusú, „hagyományos” kábítószeres fogyasztása egyre kevésbé jellemző.

Általában az emberek azt gondolhatják, hogy a börtönökben a rendszeres csomagellenőrzések miatt nem lehet hozzájutni a kábítószerekhez, amely a leszokáshoz segíti hozzá a fogvatartottakat. A kutatásból kiderült, hogy a fogvatartottak és a személyzet szerint is inkább nem, vagy csak nagyon nehezen lehet hozzájutni ezekhez és a legális szerekhez egyaránt, de mindkét csoport közt voltak olyan válaszok, amelyek szerint hozzá lehet férni a szerekhez.

A Bv. Intézet fő feladata a személyzet legnagyobb része szerint a biztonság megteremtése és biztosítása, melyet a „reintegráció elősegítése” válasz követett. A börtön hatékonyabbá tételét vizsgáló kérdés kapcsán a válaszadók legnagyobb része azt mondta, hogy a szigorral és a fegyelemmel lehet elérni, valamint viszonylag sokan válaszolták azt, hogy külsős intézményeket, szakembereket és civil szervezeteket kellene bevonni a büntetés-végrehajtás munkájába.